

Najaarsconcentratie van Tafeleenden *Aythya ferina* op het Haringvliet

Een grote concentratie Tafeleenden *Aythya ferina* op en rond de Ventjagersplaten is in het najaar een van de meest opvallende avifaunistische aspecten van het Haringvliet (ZH). Vóór 1970 bezochten Tafeleenden het estuarium nauwelijks. In deze notitie wordt ingegaan op de komst van deze soort in het Haringvliet na de afsluiting in 1970.

Tabel 1 verschaft inzicht in de aantalsontwikkeling op de Ventjagersplaat sinds 1970. Vanaf 1972 heeft de concentratie een omvang van enige betekenis; het zwaartepunt van het voorkomen ligt sinds 1974 steeds in de maanden september-oktober. De soort is in de maanden december-juli geheel afwezig. Najaar 1974 verlieten de Tafeleenden de Ventjagersplaten abrupt begin november; de daaropvolgende twee jaar verlieten de laatste het gebied eind oktober en in 1977, 1978 was dit pas eind november. Een tweede concentratieplaats ligt bij de spuisluizen van het Haringvliet op een binnendijkse plas. Van oktober tot en met januari kunnen hier 3000-3500 exemplaren aanwezig zijn. Najaar 1973 was hier voor het eerst een groep van enige omvang aanwezig (13 okt. 3000). In december zijn hier vaak nog enige duizenden vogels te vinden (21 dec. 1974: 3500) maar in januari-februari zijn er nog maar enkele honderden tot tientallen. De situatie op de Nieuwe Merwede (ZH) was geheel anders. In het winterseizoen 1972-1973 tot en met 1975-1976 werden hier in december-februari de hoogste aantallen bereikt: maximaal 35 000 exemplaren op 8 januari 1973. In oktober werden hier slechts kleine aantallen gezien: in 1972 en 1973 respectievelijk 1250 en 3500 (mededeling Staatsbosbeheer).

Sinds winter 1976-1977 is het aantal hier afgenomen tot „enkele honderden” (med. de Mun-

nik). Elders in het Haringvliet-Hollands Diepgebied en omgeving kunnen tegenwoordig groepen van enkele tientallen tot hoogstens enkele honderden vogels aanwezig zijn.

Najaar 1977, 1978 en 1979 werd op een aantal waarnemersdagen over een zodanig grote serie Tafeleenden de geslachtsverhouding opgenomen dat deze als representatief beschouwd kan worden. In 1977 bestond gemiddeld 90% van de aanwezig Tafeleenden uit ♂♂, in 1978 was dit aandeel 92% en in 1979 88%. Gedurende de aanwezigheid van de groep nam het aandeel mannetjes mogelijk toe.

Het gezelschap Tafeleenden concentreert zich in het Ventjagersgaatje, een c. vijf kilometer lang en maximaal twee kilometer breed bassin met aan de westzijde een open, wijde verbinding met het Haringvliet. Begrensd aan de noordzijde door de eigenlijke Ventjagersplaat (een licht hellende, kale, slikkige, onregelmatige droogvallende plaat) vormt het Ventjagersgaatje een brede, oost-west lopende geul naar de randen uitlopend in een grote oppervlakte zeer ondiep water. Grote concentraties Tafeleenden rustten regelmatig op de drooggevallene Ventjagersplaat. Ook indien de vogels zich te water bevonden was er niet die bedrijvigheid die men in een concentratie van c. 15 000 eenden zou verwachten. Met weinig duikactiviteiten en door met de kop in de veren uren aaneen te dobberen, leken de Tafeleenden vaak in een lethargie te verkeren. Ook al omdat nooit met zekerheid waarneembaar was dat ze na het duiken slikbewegingen maakten, rijst de vraag in welke mate Tafeleenden in het Ventjagersgaatje hun voedsel bemachtigden.

Omvangrijke verplaatsingen werden enkele malen waargenomen. Westwaartse passage boven het Hollands Diep was er gedurende de och-

Tabel 1. Maandmaxima van Tafeleend op de Ventjagersplaat, 1970-1979 (datum seizoenmaximum tussen haakjes). *Maximum number of Pochard on the Ventjagersplaat, 1970-1979 (date of maximum of season in brackets).*

maand/month	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
1970	0	0	0	20	150	600
1971	0	0	0	0	0	200
1972	0	0	1 500	3 150 (7)	150	40
1973	2	30	700	?	?	0
1974	0	0	200	2 500	5 250 (2)	0
1975	0	100	4 500	10 000 (11)		0
1976	8	0	7 500	10 000 (9)	3	0
1977	2	2 250	12 500	22 500 (22)	6 750	0
1978	50	1 000	16 000	17 000 (7)	4 000	0
1979	3	1 200	14 000	18 750 (19)	4 000	?

tenduren van 22 oktober 1972; oostwaartse verplaatsingen op 2 november 1975. Eveneens oostwaartse passage van honderden Tafeleenden boven het Haringvliet op 8 januari 1977 (ter hoogte van de Spuimond). Op 4 november 1978 vlogen er boven de Grevelingen (ZH, Z) rond 11.00 uur c. 3000 Tafeleenden oostwaarts in vluchten van wisselende omvang. Deze en andere verplaatsingen bleken niet steeds inpasbaar in het algemene beeld van hun aanwezigheid op het Haringvliet.

De beide in 1966-1967 gehouden simultaan vogeltellingen (Wolff 1967) bieden nauwelijks bruikbaar vergelijkingsmateriaal daar deze plaatsvonden buiten het tijdvak waarin tegenwoordig de grootste aantallen Tafeleenden op het Haringvliet aanwezig zijn. Voor het gehele Deltagebied worden voor eind augustus 1966 slechts 8, en voor januari 1967 890 Tafeleenden opgegeven. Meer houvast biedt Zwarts (1974) die in de jaren 1964-1969 maximaal 20-25 Tafeleenden op het Ventjagerscomplex telde. Lebrecht (1960) noemt voor de Biesbosch vanaf september „tientallen” Tafeleenden, welk kwantum bij vorst kon groeien tot „honderden”. Riemersma (1967) vermeldt dat in 1963-1966 zich gedurende het winterhalfjaar op de Nieuwe Merwede maximaal 3500 Tafeleenden ophielden. De concentraties bereikten hier toen hun grootste omvang in het tijdvak december-februari.

Het massaal verschijnen van Tafeleenden eerst op de Nieuwe Merwede en later op het Haringvliet lijkt verband te houden met de verzoeting van het Haringvliet na de afsluiting van deze zeearm. De gesignaleerde verplaatsingen alsmede een weinig actief gedrag overdag doen vermoeden dat de Tafeleenden zich naar elders begeven om te fourageren. Rustige, beschut liggende wateren als het Ventjagersgaatje zouden dan alleen een functie kennen als rustplaats. Bauer & Glutz von Blotzheim (1969) vermelden dat voor ♂♂ Tafeleenden de vleugelrui plaatsvindt van eind juni tot begin september waarbij het zwaartepunt valt rond de maandwisseling juli-augustus wanneer 70-90% het vliegvermogen mist. Bij ♀♀ valt de rui ongeveer een maand later. Er valt wat

te zeggen voor de conclusie dat de in de loop van augustus-september op de Ventjagersplaat arriverende Tafeleenden afkomstig zijn van het IJsselmeer waar een groot aantal de vleugelrui doormaakt (Zomerdijs & van der Wal 1979).

Summary

Autumn-concentration of Pochards Aythya ferina on the Haringvliet.

Before the enclosure of the estuaries in the Deltagebied the Pochard *Aythya ferina* visited these waters only in small numbers. After the enclosure of the Haringvliet (ZH) in 1970 numbers have increased. The Ventjagersplaat is the most important concentration-area where up to 22 500 Pochards can be present in October (table 1). Presumably the birds feed elsewhere during the night, resting on and between the banks on the Ventjagersplaat during daytime.

Literatuur

- BAUER, K. M. & GLUTZ VON BLOTZHEIM, U.N. 1969. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, 3. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- LEBRECHT, T. 1961. De vogelbevolking van de Biesbosch. In Verhey, C. J. De Biesbosch, land van het levende water. Thieme, Zutphen.
- RIEMERSMA, B. 1967. De Dordtse Biesbosch als waterwildgebied heden en in de toekomst. Levende Nat. 70: 205-209.
- WOLFF, W. J. 1967. Watervogeltellingen in het gehele Nederlandse Deltagebied. Limosa 40: 216-225.
- ZOMERDIJCK, P. J. & VAN DER WAL, R. J. 1979. The moulting of Tufted Duck and Pochard on the IJsselmeer in relation to moult concentrations in Europe. Wildfowl 30: 99-108.
- ZWARTS, L. 1974. Vogels van het brakke getijgebied. Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Amsterdam.

G. L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam

Personalia

In Memoriam Pieter Lambertus Ploeger (1916-1977)

Op 10 mei 1977 overleed op 61-jarige leeftijd na een langdurige ziekte die lichaam en geest verlamde, Dr. P. L. Ploeger, fysisch geograaf maar bovenal veldornitholoog en meer dan 30 jaar lid van de Nederlandse Ornithologische Unie.

Pieter Lambertus Ploeger werd op 11 januari 1916 te Amsterdam geboren. Hij behaalde hier zijn onderwijzersakte in 1934. Pas in januari 1938 vond hij — in de zware crisisjaren — een baan en wel die van „kwekling met akte” te Amsterdam. Sedertdien is hij zijn le-